

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра нової та новітньої історії

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

спеціаліста

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«Політичний портрет Давида Бен-Гуріона»**

«Political portrait of David Ben-Gurion »

Виконав: студент денної форми навчання
спеціальності 032 Історія та археологія

Гавріков Артем Андрійович

Керівник к.і.н., доц. Черних І. Д. _____

Рецензент д.і.н., проф. Дзиговський О. М.

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

протокол № __ від _____ 2017 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

Дьомін О.Б.
(прізвище, ініціали)

(підпис)

Сминтина О. В.
(прізвище, ініціали)

Одеса – 2017

ЗМІСТ

ВСТУП.....	1
Розділ 1. Національний рух та початок самостійної політичної діяльності єреїв.....	12
1.1 Виникнення і розвиток єврейського соціалістичного руху.....	21
Розділ 2. На шляху до Ізраїля.....	28
2.1. Положення у Палестині кінець XIX – початок XX століття.....	30
2.2. Початок діяльності в Палестині.....	33
2.3. Протистояння з арабами.....	41
2.4. Діяльність під час Другої світової війни.....	43
2.5. Кінець мандату Великої Британії.....	47
Розділ 3. Незалежний Ізраїль.....	53
3.1. Розбудова Ізраїлю.....	60
3.2. Сінайська війна.....	65
3.3. На вершині слави.....	69
3.4. Кінець політичної діяльності.....	73
Висновки.....	75
Список джерел та літератури.....	83

ВСТУП

Держава Ізраїль має відносно коротку історію: вона була проголошена 14 травня 1948 р. Але боротьба за її створення почалася набагато раніше – її очолили лідери політичного сіонізму, яким вдалося втілити в життя здавалося в той час утопічною ідею. Вони розробили концептуальні рамки будівництва держави, забезпечили суспільну мобілізацію, визначили пріоритети на шляху практичного втілення висунутої ідеї, використовували дипломатичні, військово–політичні, економічні та ідеологічні засоби для її реалізації. Ізраїль, фактично, створювався протягом багатьох років. Він починався як «держави в шляху», коли склалися квазідержавні інститути управління, профспілки, система освіти та охорони здоров'я, військові організації. Єврейський національний рух оформився в контексті різних європейських ідейних течій. Підходи і теорії соціалістів, марксистів, консерваторів, радикальних націоналістів і лібералів, адаптовані до національних потреб, використання релігійної традиції в пошуках національної ідентичності – все це в комплексі сформувало політичну систему Ізраїлю, основні інститути та громадські орієнтації, визначило методи і засоби, що використовувалися в ході державного будівництва. Ізраїль не визначає себе ні як світську, ні як теократичну державу. Його особливість полягає в протиріччі між демократичною політичною системою і етнорелігійним характером держави, ідентифікуючої себе як єврейська.

На сьогоднішній день, сформувалися різні точки зору щодо місця і ролі Ізраїлю в системі міжнародних відносин – як на глобальному, так і на регіональному рівні. Багато дослідників характеризують зовнішню політику Ізраїлю як орієнтовану в першу чергу на Захід. Однак насправді ситуація не така однозначна. Принаймні в силу свого географічного положення Ізраїль є інтегральною частиною Близького Сходу, і в різні періоди своєї історії намагався налагодити – часто неформальні – зв'язки з державами регіону,

застосовуючи при цьому надзвичайно цікаві для вивчення, нестандартні критерії вибору потенційних партнерів і принципи вибудовування відносин з ними.

Давид Бен-Гуріон увійшов в аннали світової історії як батько-засновник Держави Ізраїль. Протягом багатьох років він був прем'єр-міністром країни, визначав внутрішню і зовнішню політику, мав протягом багатьох років безпрецедентний авторитет в ізраїльському суспільстві, мав досить серйозний вплив як політик і на світові події другої половини ХХ століття. Судити про Бен-Гуріона слід по виконаній ним історичній задачі, що виразилася як в його мисленні, так і в політичній діяльності.

У формування держави Ізраїль Бен-Гуріон вніс найбільший внесок, ніж будь-хто інший: досягнення і невдачі держави – це в значній мірі прояв досягнень і невдач самого Давида Бен-Гуріона.

Сучасний Ізраїль це держава, чия доля більш ніж інший фактор здатні об'єднати релігійних і світських євреїв, ортодоксів, консерваторів і реформістів, правих і лівих, євреїв-вихідців з Європи та Азії навколо цієї теми, яка є для них сенсом і цінністю. Перед лицем небезпеки або перебуваючи в скрутному становищі, держава Ізраїль та її інтереси стають центром єврейської діяльності, тривоги і підтримки, як в плані інститутів, так і в індивідуальному плані.

Соціально-політичну актуальність роботи важко переоцінити. Вивчення досвіду Ізраїлю в побудові державних інститутів, армії і формуванні громадянського суспільства в умовах постійного зовнішнього тиску, воєн і прикордонних конфліктів може бути вкрай корисним для визначення перспективних напрямків розвитку сучасної України.

Актуальність дослідження обумовлена і тим фактором, що на сьогодні у вітчизняній історіографії відсутні роботи, присвячені дослідженню впливу ідей та політичних дій Давида Бен-гуріона на встановлення та розвиток держави Ізраїль

Мета дослідження – на основі аналізу джерел, враховуючі результати вивчення пов'язаних проблем вітчизняними та зарубіжними авторами, дослідити еволюцію поглядів Давіда Бен–Гуріона та їх вплив на становлення та розвиток держави Ізраїль. Відповідно до поставленої мети, були визначені такі **дослідницькі завдання**:

- здійснити аналіз та систематизацію джерел та літератури;
- визначити фактори, які вплинули на формування політичних поглядів Д.Бен–Гуріона;
- з'ясувати характер та ступінь впливу політичних поглядів Д.Бен–Гуріона на методи і засоби, що використовувалися в ході державного будівництва держави Ізраїль.

Об'єктом дослідження є політичні погляди та дії Д.Бен–Гуріона.

Предметом дослідження виступає еволюція політичних поглядів Д.Бен–Гуріона та їх вплив на становлення та розвиток держави Ізраїль.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють період з другої половини XIX ст. до 1973р. Нижньою межею визначено другу половину XIX ст., коли ідеї соціалізму та сіонізму, які мали великий вплив на формування світогляду Д.Бен–Гуріона, набули широкого поширення. Верхньою хронологічною межею став 1973 рік – рік смерті Д.Бен–Гуріона.

Територіальні межі дослідження охоплюють Близькосхідний регіон, а також окремі країни Європи та США.

Теоретико–методологічною основою дослідження є базисні принципи історичної науки – історизм, науковість, об'єктивність. Для реалізації зазначених принципів було використано низку методів, провідне місце серед яких належить загальноісторичним: проблемно–хронологічному. Застосування якого дозволило виділити основні етапи становлення держави Ізраїль; історико–порівняльному, за допомогою якого з'ясовано специфіку розвитку стосунків в географічній та хронологічній площинах, проаналізовано успіхи та прорахунки політики Ізраїлю з іншими державами на різних етапах її реалізації.

Ретроспективний метод застосовано для розкриття сутності впливу поглядів Д.Бен-Гуріона на розвиток Ізраїлю з відповідної історичної дистанції. Використання історико-логічного методу дозволило простежити вплив внутрішньополітичних чинників на формування зовнішньополітичної стратегії Ізраїлю. За допомогою історико-описового методу було проведено реферування широкого кола документальних джерел, що дозволило зібрати первинну фактологічну інформацію, яка стала базою для наступного теоретичного аналізу.

Історіографія. Інтерес до держави Ізраїль як до такої в науковій літературі досить високий. Це стосується, перш за все, вивчення особливостей її політичної системи, економіки, а також всього спектру питань, пов'язаних з арабо-ізраїльським конфліктом. В значній мірі це викликано унікальністю багатьох параметрів цієї держави, а також її вагомим значенням у процесах, що відбуваються на близькосхідному просторі. У вітчизняній, радянської та зарубіжної історіографії політика Ізраїлю і, зокрема, діяльність Д.Бен-Гуріона, отримала різну оцінку.

Проблемі Близько Сходу приділяло увагу багато вітчизняних дослідників. У 2000-і рр. з'явився ряд фундаментальних досліджень. Так, справжньою енциклопедією історії підмандатної Палестини є монографія С.С. Щевелева "Палестина під мандатом Великобританії (1920–1948)"[51]. Цікавою також стала робота Щевелева С.С. «Проблема Палестини в ООН напередодні проголошення держави Ізраїль (1947 – 1948 рр.)»[84]. Загальне уявлення про розвиток арабо-ізраїльської проблеми дають роботи О.А. Коппель "Перська затока : Проблеми безпеки у 80-ті – 90-ті рр.[30], А.Д. Епштейна «Війни і дипломатія. Арабо-Ізраїльський Конфлікт у ХХ ст.»[23] Історії створення держави Ізраїль присвячено роботу В.В.Тарасенка «В останні хвилини перед голосуванням. Біля вітоків утворення Держави Ізраїль» [82]. С.Я. Єлісаветський в роботі «Історія єврейського народу: Курс лекцій: Навчальний посібник» розкрив причини утворення держави Ізраїль»[22], дав негативну оцінку

британському пануванню в мандатний період, бачучи в ньому перешкоду до утворення національного вогнища.

Для радянських дослідників 1920–х рр. нормативними були уявлення про «єврейське національне вогнище» як плацдармі Великобританії на Близькому Сході[41,11,19,20]. Спільною рисою їх робіт було сприйняття сіонізму як дрібнобуржуазної і націоналістичної доктрини антирадянського і антиарабського толку, що йде від резолюції з національного і колоніального питань II конгресу Комінтерну. Разом з тим, в ряді досліджень відзначалася і «прогресивна роль єврейських колоністів – adeptів сіонізму» в економічному розвитку Палестини[21]. Праці радянських сходознавців 1920–х рр., Як правило, спиралися на широку джерельну базу, в тому числі службову інформацію НКЗС, ІНО ОГПУ, ІККІ та інших установ, а також зарубіжні довідкові видання. Багато авторів були безпосередніми учасниками аналізованих ними подій. У 1920–ті рр. в СРСР склалися нові наукові центри, в сферу інтересів яких входило вивчення ситуації в Палестині. Першим таким центром в 1921 р. стала Всеросійська Наукова Асоціація Сходознавства (ВНАС) при ЦВК СРСР, до складу якої входили секція вивчення Близького Сходу і кабінет вивчення революційного руху в країнах Сходу. У 1930 р. функції ВНАС перейшли до АН СРСР та організованого в її складі Інституту Сходознавства. Починаючи з 1930–х рр. функції ведучого експертного центру радянської близькосхідної політики перейшли до заснованого на базі Комуністичного університету трудящих Сходу (КУТВ) ім. Сталіна Науково–дослідному інституту з вивчення національних і колоніальних проблем (НДІНКП) в складі якого ситуацію в Палестині аналізували співробітники Арабського кабінету. Основні публікації здійснювалися на сторінках "Комуністичного інтернаціоналу", "Комуністичного інтернаціоналу профспілок"[68] і «Революційного Сходу»[69]. Проблема єврейської колонізації Палестини були присвячені праці М.Я. Александрова (псевдонім М.Я. Шульмана)[1], Ю. Ларіна (псевдонім М.З. Лур'є)[76].

Напередодні і в роки Другої світової війни ситуація в Палестині і навколо неї розглядалася радянськими авторами в тісному зв'язку з боротьбою проти фашизму. При цьому жорсткій критиці за союз з німецьким фашизмом на антиєврейській основі піддавався арабський національний рух в Палестині і Сирії[38]. Знову актуальною стала задача боротьби з антисемітизмом.

Після закінчення Другої світової війни палестинська проблема виявилася в центрі уваги радянських вчених–сходознавців в зв'язку з дипломатичною боротьбою за Палестину, що розгорнулася в ООН в 1947–1948 рр.. Радянський Союз активно підтримував створення єврейським народом своєї суверенної держави в надії, що воно послужить справі зміцнення миру і безпеки в Палестині і на Близькому Сході. Після проголошення у травні 1948 р. незалежності Держави Ізраїль, Радянський Союз визнав нову державу і встановив з нею дипломатичні відносини. У цей час Москва висловлювала впевненість в успішному розвитку дружніх відносин між СРСР і Державою Ізраїль. Однак це не привело радянських авторів до перегляду негативних оцінок сіонізму[15]. Розгадка цього історіографічного парадоксу криється в амбівалентне характері радянської політики, зазначеному німецьким дослідником Л. Люксом:[У другій половині 1940–х рр..] Радянське керівництво одночасно проводило дві діаметрально протилежні політичні лінії ... з одного боку, в ставленні до Ізраїлю воно відкрито розігрувало єврейську карту, з іншого боку, всередині країни здійснювало радикальний антиєврейських курс, що поступово переростав у відкриту конфронтацію з усіма євреями[33].

Після розриву Москвою дипломатичних відносин з Ізраїлем в 1967 р. єврейська держава стала однозначно розглядатися в СРСР як «зброя міжнародного імперіалізму»[30]. У дослідженнях радянських вчених цей офіційний підхід був сприйнятий радянськими дослідниками і ретроспективно поширений в їхніх працях на весь період, що передувало створенню Держави Ізраїль, з моменту виникнення сіоністського руху в кінці XIX в. Вивчення різних аспектів палестинської проблеми було націлене, перш за все, на

виявлення «історичного коріння» сучасної ситуації. У зв'язку з цим в роботах радянських авторів 1970–1980-х рр. були визначені і розроблені нові теми. Так, значна увага приділялася вивченню історії створення та діяльності Всесвітньої Сіоністської Організації до 1948 р. [45], історії сіоністського руху в Росії [10]. Загальним був висновок про контрреволюційну і антирадянську роль сіоністського руху в бурхливій російській історії першої чверті ХХ ст. Інакше кажучи, вивчення сіоністського руху не вийшло за рамки «викривального» напряму радянської історичної науки, з характерною для нього опорою на праці класиків марксизму–ленінізму і політичною заангажованістю. Велика увага приділялася "критичному аналізу» поглядів основоположників сіонізму[72], критиці ідеології і політичної практики лівого сіонізму[74]. Велика увага приділялася темі взаємин Всесвітньої Сіоністської Організації з США [79]. При цьому політика Вашингтона розглядалася як перш за все просіоністська.

Власне історія підмандатної Палестини стала розроблятися радянськими дослідниками в 1970–1980-і рр. в рамках вивчення арабо–ізраїльського конфлікту[32]. Альянс Всесвітньої Сіоністської Організації з англійським урядом розцінювався як взаємовигідний союз, який, однак, «розв'язав руки сіоністам», останні в своїй діяльності "пішли далі, ніж передбачала Англія» [45]. Отримала розгляд боротьба сіоністів і арабів за Палестину 1920–1930-х рр.[40]. Разом з тим були висвітлені лише окремі аспекти політики СРСР по відношенню до підмандатної Палестини, зокрема, торгівельно–економічні зв'язки двох країн[34].

Зовнішня політика Ізраїлю розглядалася крізь призму поняття «імперіалізм», на перший план виводилося американо–ізраїльська взаємодія, причому трактувалося вона виключно як відсутність самостійності ізраїльського керівництва при прийнятті зовнішньополітичних рішень, які «насправді» приймалися в Вашингтоні. Таку спрямованість мають, зокрема, роботи О.А. Колобова[29] та Р.В. Борисова [8].

В даний час найбільш цікаві публікації, що прямо або дотично зачіпають тематику роботи, є результатом діяльності в основному російських дослідників, що працюють в Інституті сходознавства РАН і Московському державному інституті міжнародних відносин МЗС Росії, або співпрацюють з московським Інститутом Близького Сходу (до 2005 р – інститут вивчення Ізраїлю і Близького Сходу). З усіх публікацій на пострадянському просторі, можна виділити, перш за все, ґрунтовне наукове дослідження І.Д. Звягельської (г.н.с. Центру арабських і ісламських досліджень ІВ РАН, проф. МДІМВ (У) МЗС Росії) Т.А. Карасовой (зав. Відділом вивчення Ізраїлю і єврейських громад ІВ РАН, доц. МЛЮ) і А.В. Федорченко (директор Центру близькосхідних досліджень МДІМВ) «Держава Ізраїль», яка на основі великої фактологічної і документальної бази розкриває на високому науковому рівні всі етапи історичного розвитку Ізраїлю, характеризує основні напрямки розвитку його зовнішньої, внутрішньої політики та економічного господарства[24]. Спроба глибокого переосмислення радянської близькосхідної політики була зроблена в роботі А.М. Васил'єва з характерною назвою «Росія на Близькому і Середньому Сході: від месіанства до прагматизму». Вперше у російській історіографії автор проаналізував тісний зв'язок внутрішньо– і зовнішньополітичних чинників радянської політики, щодо підмандатної Палестини[14].

Різних аспектів палестинської проблеми торкалося багато зарубіжних дослідників. Наприклад, Н. Масалха – палестинський історик із Галілеї, що постійно працює в Лондонському університеті[63]. Спробу міжнародно–правового аналізу основних резолюцій ООН, присвячених палестинській проблемі зробили Т. Маллісон та В. Селлі[35]. Цікаві роботи американського вченого Нейла Каплана, який висвітлює проведення США мирних конференцій під егідою UNCCP, розглядаючи США як нейтрального посередника, а не головного актора[59]. Серед робіт західних істориків необхідно відзначити працю найбільшого американського історика арабо–ізраїльського конфлікту Говарда Сакер [42]. Робота Сакер заснована на великій базі джерел і є найбільш

глибоким, по відношенню до переважної більшості як західних, так і радянських видань, аналізом сіоністського руху і процесу складання протиріч між єврейським та арабським населенням Палестини.

Для британської історіографії характерна відсутність єдиної думки у авторів щодо історичної ролі Великобританії в близькосхідному регіоні. Так Антоніус Дж. в своїй роботі «Пробудження арабів»[55] розглядав протиріччя між обіцянками, даними британцями арабам, французам і євреям, а Елі Кедурі в книзі «В англо–арабському лабіринті. Переписка МакМагон–Хуссейна і її інтерпретація в 1914–1939 рр. »[62] приходять до висновку про те, що угоди цілком могли стати основою для створення нового світового порядку.

В арабській історіографії увагу авторів в основному зосереджено на історії виникнення і розвитку арабо–ізраїльського конфлікту. Так на досить високому рівні виконана робота Мохсена Зухейр «Палестина і ООН»[25]. Однак антиізраїльська позиція автора, при досить багатій джерельній базі роботи, не дозволила об'єктивно проаналізувати діяльність ООН в регіоні. Особливий інтерес викликають дослідження Е. Туми, в якому порушувалися теми утворення держави Ізраїль, формування ООП, війни 1967 року. Дослідження дозволяє поглянути на проблему очима палестинця[46].

Найбільш цінна інформація, пов'язана з проблематикою роботи, міститься в працях ізраїльських істориків. Серед досліджень старшого покоління ізраїльських істориків необхідно виділити книгу І.Маора "Сіоністський рух в Росії»[36]. Відбивши загальний хід розвитку сіонізму в Росії, він приділив основну увагу взаєминам російських сіоністів з владою Російської імперії, зі Всесвітньої сіоністською організацією, дискусією і міжфракційною боротьбою на сіоністських конгресах. Певні відомості були почерпнуті автором з роботи відомого ізраїльського історика І.Слущького "Хагана: єврейська бойова організація в Ерец–Ізраель»[43]. Великий інтерес представляють роботи ізраїльських дослідників про життя і діяльності лідерів сіоністських організацій, в тому числі працю М.Бар–Зохара «Бен–Гуріон»[4]. Слід також

вказати об'ємну роботу У.Лакера «Історія сїонїзму»[52], в якому автор основну увагу приділяє політичному сїонїзму Т.Герця і арабо–єврейським відносинам в даний період. Також варто відзначити роботу М. Штереншіса[50].

При підготовці роботи був використаний ряд **джерел**. Найбільш корисними виявилися документи, що регламентували міжнародно–правовий статус «єврейського національного осередку» – документи ОРГАНІЗАЦІЇ Об'єднаних Націй (ООН), Ліги Націй, відносно Палестини [92]. Мандат Ліги Націй на управління Палестиною легітимізував «єврейський національний осередок» і покладав на країну мандатарий певні обов'язки щодо його розвитку [91]. Найважливіше значення мають документи і матеріали органів самоврядування єврейсько–палестинської громади. Функції уряду «єврейської держави у шляху» виконували Єврейське агентство для Палестини (ЕА). Документи Політичного департаменту Правління ЕА характеризують еволюцію позиції ЕА з питань взаємодії з СРСР, широко і багатопланово представлені в збірнику «Радянсько–ізраїльські відносини. 1941–1953 »[87].

Також були використані законодавчі документи британського уряду, що регламентували розвиток «місцевих автономій» в Палестині [88]. Безсумнівний інтерес представляють матеріали ЕА, які готувалися спеціально для радянського уряду з метою донести до останнього «об'єктивну» інформацію про єврейсько–палестинські співтовариства [86].

Документи уряду Великобританії дають змогу простежити еволюцію палестинської політики Лондона. Її основні етапи відображають заяви міністерства колоній про принципи, цілі та методи англійської політики по відношенню до Палестини [89]. Детальна інформація про розвиток «єврейського національного осередку» і ситуації навколо нього міститься в офіційних звітах британської палестинської адміністрації [88].

Глибше зрозуміти мотиви дійових осіб, відновити духовну атмосферу минулого, в ряді випадків виявити факти які не знайшли відображення в інших документах дозволили документи особистого походження – спогади,

автобіографічні твори і щоденники єврейських лідери [6,37], а також виступи, інтерв'ю державне і суспільно–політичні діячі, насамперед, ідеологи міжнародного сіоністський рух [16].

Ще однією групою джерел є матеріали періодичної преси, це газети, періодичні видання за досліджуваний період, що вийшли в США [93], Британії [94]. Інтерес до цієї групи джерел викликаний, перш за все, тим, що вони дозволяють простежити реакцію сучасників на події, що відбуваються, а також містять аналіз подій, що відбуваються, даний пресою. Події єврейського життя в різних країнах, в тому числі Палестини, висвітлювало Єврейське телеграфне агентство. Провідним виданням єврейської Палестини була щоденна газета «Palestine Post» [95].

поселенської діяльності. До цього приєднується постійна необхідність в підтримці сіонізму з боку великих держав і інших держав, і шукати цю підтримку доводиться в мінливій обстановці дипломатичної та стратегічної дійсності, виявляючи максимальну гнучкість і вміння правильно розпізнати справжню розстановку діючих на цій арені сил.

Багато сіоністські мислителі усвідомлювали всю глибину стрибка в ході єврейської історії, викликаного сіонізмом; але Бен-Гуріон усвідомлював це особливо гостро. У кількох статтях, що увійшли до збірки «Від класу – до народу», де зосереджена велика частина теоретичної спадщини Бен-Гуріона, цей мотив виникає неодноразово: «Само втілення сіонізму – це не що інше, як здійснення глибоких історичних змін, що відбуваються в житті єврейського народу. Ці зміни полягають не тільки в зміні місця дії – переміщення єврейських мас з країн діаспори на землю оновлюється батьківщини, а й у зміні соціально-економічної структури: залученні єврейських мас, відірваних від ґрунту, позбавлених коренів, безплідних, льнущих до чужого економічному тіла, до трудового, продуктивного життя, до землі, до вкорінення в первинних джерелах існування: сільському господарстві, промисловості та ремеслах, до економічної самостійності» [56]. Головним в цій революції є, таким чином, не зміна географічного порядку – імміграція євреїв в Ерец-Ізраель, – а зміни в соціологічній структурі їхніх занять. Сіоністський рух, яке вдовольнилося б створенням в Ерец-Ізраель єврейського населення, рід занять якого був би тим же, що і у євреїв Плонським, Бреста або Варшави, було б приречене на невдачу. Неможливо добитися політичної незалежності євреїв, якщо їй не буде передувати самостійність економічна, тобто єврейська громада, яка живе плодами своєї праці, незалежно від чужих робочих рук і управляє власним господарством. Це можна виразити і в такий спосіб: якщо в країні виникне суспільство, яке не буде самостійним в економічному плані, залежачи від подачок ззовні і чужої праці у себе вдома, – воно втратить і політичну незалежність.

Саме досвід Першої алії показав – при всьому героїзм її поселенців–першопрохідців, – що очікує єврейське поселення, що розраховує на арабську робочу силу і охорону: так, може бути, можна створити клас єврейських поміщиків на Близькому Сході, але ніяк не єврейську націю. Бен–Гуріон усвідомлював, що перехід до трудового життя в Ерец–Ізраель незрівнянно важчий, ніж сама імміграція в країну. Звідси – центральне становище робітничого класу в сіоністському відродженні, відповідно до його концепції, і необхідність широкого, в географічному сенсі, заселення всього Ерец–Ізраель, не обмежуючись концентрацією в невеликому числі міських центрів. Для Бен–Гуріона, як і для поселенців другої і третьої алії в цілому, перехід до трудового життя пов'язаний з переходом від типово міських занять до сільського господарства. В діаспорі єврейський народ перетворився в першу чергу в міських жителів, відірваних від сільського життя і безпосереднього виробництва; сіоністська революція потребує докорінних змін і в цьому аспекті соціологічної і географічної структури народу. Розподіл населення по всій території країни став з плином часу одним з основних завдань, поставлених Бен–Гуріоном на посаді прем'єр–міністра.

Незважаючи на центральне положення, займане робочим класом в мисленні Бен–Гуріона в центрі його філософії не знаходиться класова боротьба сама по собі, особливо з огляду на розуміння, що в кінцевому підсумку аномалія єврейського народу частково пов'язана з відсутністю в ньому робітничого класу. Для Бен–Гуріона сенс соціалізму – не у владі робітничого класу, а саме у створенні єврейського робітничого класу в процесі заселення країни. Оскільки створення робітничого класу є соціальним виразом сіоністської революції, яка поверне єврейському народу виробничу базу і дозволить йому спиратися на власний працю, то класова і національна місія єврейського робітничого в Ерец–Ізраель для Бен–Гуріона єдині. Звідси виникає і необхідність засновувати сіоністський рух на тому, що відбувається в країні, на виробничій і поселенській діяльності тут, а не на сіоністських організаціях і

союзах за кордоном. Змінюючийся, революційна дійсність Ерец–Ізраель – ось центральний осередок сіонізму, а не діяльність сіоністських активістів за його межами.

Великим практичним досягненням Бен–Гуріона – спочатку на посаді секретаря Гистадрута, а потім в керівництві Сіоністської організації – було розуміння сенсу, укладеного в перенесенні центру ваги сіоністського руху з діаспори в Ерец–Ізраель. Правда, остаточною і вирішальним виявився тут відбиток, накладений Катастрофою європейського єврейства, проте ще до Катастрофи Бен–Гуріон надав цьому переносу аспект нормативності. Звідси висновок: політична міць повинна бути зосереджена там, де розгортається соціальна творчість.

Бен–Гуріон заволодів сіоністським рухом; в самий розпал війни, коли в червні 1942 р. переконав 603 делегатів американської Сіоністської конференції прийняти Білтморську програму. Ця програма намітила нову мету сіонізму: негайне створення єврейської держави в Палестині. Вперше сіоністський рух офіційно визначив незалежність як кінцеву мету. Безсумнівно, що і інші лідери вже намагалися розмахувати цим прапором: Хаїм Арлозоров, велика надія сіоністського руху 30–х років, і Зеєв (Володимир) Жаботинський, авторитарний керівник ревизионістського дисидентства. Хаїм Вейцман вважав за потрібне перечекати 10–15 років і висміював Білтморську програму в своїх статтях і листах.

Вирішальним внеском Бен–Гуріона в справу незалежності стало його передбачення майбутнього. Він єдиний зрозумів, що друга світова війна дала євреям унікальну можливість створити свою державу. Він був переконаний, що як тільки настане мир, великі держави не захочуть наражатися на небезпеку, погрожуючи крихкій рівновазі сил на Середньому Сході встановленням там єврейської держави. Але в трагічній реальності війни, коли гинули імперії і на їх місці виникали нові, коли кордони стиралися з карт і замінювалися іншими, він

зрозумів, що єврейський народ повинен «сьогодні або ніколи» відстояти своє право на власну державу.

Створення єврейської держави стало головною справою Бен-Гуріона. Незважаючи на свою відданість ідеї великого Ізраїлю, державний діяч Бен-Гуріон зумів погодитися з розділом 1946 р., знаючи, що цією ціною він оплачує підтримку з боку США. Тверезо дивлячись на ситуацію на Середньому Сході, він відкинув повні оптимізму доповіді експертів «Хагани» про обмежений опір палестинських угруповань. Навпаки, він зумів передбачити справжню війну з усіма сусідніми арабськими країнами і відбити цю загрозу. Він особисто взяв на себе всю відповідальність у питаннях оборони, розіслав по всьому світу своїх людей на закупівлі озброєння і зробив з таємної організації Хагана зародок регулярної армії, здатної протистояти вторгненню арабів.

Його харизматичне правління сформувалося в найважчі місяці відчаю, що передували створенню держави, в момент, коли рішучість багатьох перших осіб єврейської громади в Палестині проголосити незалежність сильно похитнулася від смертельних ударів, що наносилися арабами. Натхнений майже месіанським почуттям, він переконує одних своїх супротивників, нав'язує свою волю іншим і, як і хотів, проголошує державу Ізраїль. Він проявляє себе унікальним воєначальником. Ця ніколи не воювала шістдесятидворічна людина краще своїх генералів розуміє стратегію війни за незалежність і вміє добиватися поставлених цілей: відбити атаку арабських військ і відвоювати простір Ерец-Ізраель, що значно перевищує той, який ООН виділила євреям.

Державотворення було для Бен-Гуріона початком, а не кінцем. Будучи прем'єр-міністром, він хотів змодельювати нову республіку відповідно до своїх уявлень і ідеалів. Його першою турботою було по краплині впровадити в свідомість свого народу принцип суверенної держави. Йому треба було змусити народ, який втратив незалежність дві тисячі років тому, усвідомити, що поняття «уряд» є вже не синонімом іноземного панування, а втіленням його, народу, самостійності. Він повинен був замінити неурядові структури, як би ефективні

вони не були за британського правління, на державні установи. Так, поки на всій території Ізраїлю ще йшли бої, він усунув неофіційні військові організації «Іргун» і «Лехі». Таким же чином він скасував сепаратистський командування елітних підрозділів «Пальмах». Він ввів в дію закони про освіту, про працю і про молодь. Ці ініціативи Бен-Гуріона принесли йому чимало ворогів; багато політичних діячів відмовлялися передати під контроль держави організації, створені ними самими або їх партіями.

«Державний суверенітет» був для нього лише інструментом для реалізації свого бачення майбутнього країни, яке він описував з властивим йому запалом ще в той час, коли війна за незалежність була в самому розпалі. У 1948 р. він ясно і чітко проголосив нову задачу: за чотири роки збільшити чисельність населення Ізраїлю вдвічі і наповнити країну небувалою кількістю іммігрантів. Він відкидав заперечення деяких своїх колег, які настійно рекомендували організувати «селективну» імміграцію, обмежившись прийомом молодих і здорових. Підштовхуваний почуттям, що діяти треба терміново, він навстіж відчиняє двері в країну, прекрасно знаючи, що масова імміграція викличе майже нездоланні економічні та соціальні труднощі. Діючи таким чином, він кидав нації неймовірний виклик: звільнення землі Ізраїля; повернення вигнанців; загальне навчання івриту (молодих і старих); підкорення пустелі; перетворення єврейського народу в націю робітників і селян; коротше кажучи, доведення Ізраїлю до рівня «обраного народу і світоча нації».

Його незмінне відношення до світового сіонізму впливало з його ідеалістичного уявлення про державу Ізраїль. Тепер, коли єврейська держава вже створена, сіоністський рух повинен був слідувати його доктрині, і кожен сіоніст діаспори повинен був переїхати до Ізраїлю. Така позиція приводила в замішання і дратувала багатьох сіоністських керівників за кордоном, але тільки вона відповідала принципам справжнього сіонізму.

Перші роки життя держави важко далися Бен-Гуріону. Він повинен був вести свою країну через величезні труднощі, викликані інтеграцією нових

іммігрантів і необхідністю створення сучасної економіки; йому треба було створити армію, здатну переможно протистояти будь-якій арабській коаліції; йому довелося викликати на себе гнів всього світу, зробивши столицею Єрусалим. Він розворушив незагоєні рани, прийнявши від Німеччини сотні мільйонів доларів в рахунок відшкодування шкоди, заподіяної євреям нацистами.

У міжнародній політиці він намагався укласти союз із західними державами з метою врівноважити зростаючу військову міць арабських країн і забезпечити обороноздатність Ізраїлю. Але питання внутрішньої політики приводили його в розпач – дріб'язкові чвари з партнерами з урядової коаліції, гострі розбіжності всередині власної партії, часті міністерські кризи. Бен-Гуріон був лідером в історичні моменти, під час глибоких криз, коли були необхідні його авторитет і рішучість. Щоденна рутинна викликала в нього відразу, і він не міг змусити себе його подолати. У 1953 р. він вирішив піти у відставку і оселитися в новому киббуці в Негеві, сподіваючись таким чином повернути щасливий час своєї молодості, коли він був сільськогосподарським робітником в Галілеї і виконував святий обов'язок справжнього сіоніста, обробляючи землю Ізраїлеву. Він сподівався, що молодь наслідуватиме його приклад і почне заселяти пустелю, але його спіткало розчарування. Його заклик до молодих перетворити Негев в сад залишився непочутим, і голос його загубився в безкрайній пустелі.

Повернувшись до влади спершу в якості міністра оборони, а потім і прем'єр-міністра, він вів країну вперед, не дивлячись на численні випадки тероризму з боку арабів і репресії, під час єгипетського переозброєння і Синайській кампанії 1956 року. Пік його влади припав на «золотий вік» в історії держави, що пішов за цією кампанією. Але вікові ознаки почали даватися взнаки, і залізна ділова хватка ослабла; в таких питаннях, як Синайська кампанія, висновок таємних домовленостей із Францією, він

передавав частину повноважень своїм молодим соратникам – Даяну, Пересу і іншим, а сам обмежувався схваленням їх ініціатив або захистом від ворогів.

Коли в 1960 р. прогриміла справа Лавона, слабкість Бен–Гуріона раптово стала очевидною. Він не зміг подолати криза, що вибухнула в його партії, і в 1963 р. пішов у відставку. Сутінки панування Бен–Гуріона і десять останніх років його життя були роками заходу. Говорячи про Бен–Гуріоні, слід пам'ятати про його «героїчний час»: з початку 40–х до середини 50–х років. Він був неперевершеним керівником і великим державним діячем. Але блискуче втілюючи в життя свої задуми, він пізнав і гіркоту невдач. Йому не вдалося заселити Негев; він не завершив моделювання ізраїльського суспільства; не усунув дух суперництва і ненависті, що роздирав різні політичні течії в країні.

Бен–Гуріон був людиною несамовитою і войовничою. Енергія і запал, що дозволяли йому вирішувати найважчі проблеми країни, стали в його руках зброєю проти суперників і ворогів. Він був небезпечним політичним противником, здатним наносити численні і часом ніколи не загоюються рани. У той же час він був чутливим і гуманною людиною; думка про загиблих в ізраїльських війнах сильно засмучувала його. Він цікавився таємницями духу і душі і до останніх днів залишався єдиним державним діячем в Ізраїлі, хто твердо, вірив в силу постійного діалогу між політиками та інтелігенцією. Він зустрічався з багатьма письменниками, філософами, вченими і прислухався до їхніх порад; вів листування з мислителями, видатними представниками церкви і істориками всього світу.

Більшість завдань, які стояли перед молодого державою були переможно вирішенні: створення армії, перемога у війні за незалежність, масова імміграція та її абсорбція, повернення до землі, навчання на івриті, безкоштовна освіта, індустріалізація, запаморочливий розвиток науки і вищої школи – всі ці досягнення відображають вражаючу картину відродження єврейського народу на землі своїх предків. І всі вони багато в чому заслуга Давида Бен–Гуріона

Список джерел та літератури:

1. Александров М.Я. Классовый враг в маске (о национализме и антисемитизме). М.–Л., 1929. –220 с.
2. Ашкинази Л. Человек, который дал имя Государству. –1998. – 149 с.
3. Бабинцев В.П. Реакционность социально–политических целей сионизма (Критика концепции Макса Нордау). М., 1984. – 140 с.
4. Бар–Зохар М. Бен–Гурион.– Ростов–на–Дону.:Феникс,1998.–512 с.
5. Бар-Зохар М. II // Бен-Гурион / Пер. с иврита Сима Векслер. Под общ. редакцией Якова Цура. –Тель-Авив, Израиль: Яков Пресс, 1985.с7
6. Бегин М. В белые ночи. Пер. с иврита: Злотник Л.. –Тель-Авив, 1978. –316 с.,
7. Ближневосточный конфликт 1947–1956. Из документов Архива внешней политики РФ / Отв. ред. В. В. Наумкин. М. Т. 1. – 538 с.
8. Борисов Р.В. США: ближневосточная политика в 70–е годы. / Р.В. Борисов. –М.: Наука,1982. – 216с.
9. Борохов Б. Наша платформа // Сионизм в контексте истории. Кн. 2. Иерусалим, 1993. С. 133-148
- 10.Брандейс Л. Сионизм // Война и еврейская проблема. Москва, 1917. С. 39-46
- 11.Бройдо Г.И. Национальный и колониальный вопрос. М., 1924. –140 с.
- 12.В.М. Фомин. Программные документы национальных политических партий и организаций России (конец XIX в. - 1917 г.). Сборник документов. Выпуск 1. М., 1996. С. 93 - 105.
- 13.Вальтер Лакер. История сионизма. –М.: Крон–Пресс, 2000. – 848 с.
- 14.Васильев А.М. Россия на Ближнем и Среднем Востоке: от мессианства к прагматизму. М., 1993. – 315 с.
- 15.Генин И.А. Палестинская проблема. М., 1948. – 340 с.
- 16.Герцль Т. Еврейское государство. Опыт новейшего решения еврейского вопроса. Одесса,1896. – 143 с.

17. Герцль Т. Сионистские статьи. С.-Петербург, 1914. – 126 с.
18. Гольдштейн А. Наши перспективы // Война и еврейская проблема. М., 1917. С. 8-25
19. Гуревич Л.Б. Сирия, Палестина, Месопотамия (мандатные страны). Л., 1925. – 216 с.
20. Гурко–Кряжин А.В. Арабский Восток и империализм. М., 1926. – 170 с.
21. Гурко–Кряжин В.А. Национально–освободительное движение на Ближнем Востоке. Ч. 1. Сирия и Палестина, Киликия, Месопотамия и Египет. М., 1923. С. 12–13
22. Елисаветский С. Я. История еврейского народа: Курс лекций: Учебное пособие. – Киев, 2000. – 432 с.
23. Епштейн А.Д. Війни і дипломатія. Арабо–ізраїльський конфлікт у ХХ ст. К., 2003. – 328 с.
24. Звягельская И.Д., Карасова Т.А., Федорченко А.В. Государство Израиль. М.: ИВ РАН–МГИМО (У), 2005. –230 с.
25. Зухейр Мохсен. Палестина и ООН. – Дамаск, 1975. – 112 с.
26. История еврейского национального движения 1870–1914. Иерусалим: Библиотека-Алия, 1996. – 145 с.
27. История еврейского национального движения 1870–1914. Иерусалим: Библиотека Алия, 1996. – 212 с.
28. История КПСС. Т. 5. Кн. 2. М., 1980.
29. Колобов О.А. США, Израиль и арабский мир: о некоторых особенностях осуществления и формирования политики американского империализма на Ближнем Востоке и в Северной Африке в 1945–1986 гг. / О.А. Колобов // Палестинский сборник. – М.: Академия наук СССР, Российское палестинское общество, 1984. –С. 1–176
30. Коппель О.А. Перська затока: проблеми безпеки у 80–ті – 90–ті рр. К., 1998. –136 с.

31. Краткая еврейская энциклопедия: В 11 т. / Гл. ред. Ицхак Орен (Надель), Михаэль Занд. Иерусалим: Общество по исследованию еврейских общин. Репринтное издание. Иерусалим—М., 1996–2001. Т.4. – 541 с.
32. Ладейкин В.П. Источник опасного кризиса: Роль сионизма в разжигании конфликта на Ближнем Востоке. М., 1973. – 376 с.
33. Люкс Л. Еврейский вопрос в политике Сталина // Вопросы истории. 1999. № 7. С. 50.
34. Макеев Д.А. Советско–палестинские торговые отношения в межвоенный период // Политика великих держав на Балканах и Ближнем Востоке (1932–1945): Сборник научных трудов. Свердловск, 1984. С. 19–33.
35. Маллисон У. В. Сэлли Международно–правовой анализ основных резолюций ООН по вопросу о Палестине. – Нью–Йорк– ООН, 1979. – V. – 73 с.
36. Маор И. Сионистское движение в России.– Иерусалим.: Библиотека Алия, 1977.– 462 стр
37. Меир Г. Моя жизнь. Автобиография, Израиль: Библиотека-Алия, 1990.
38. Минаев В. Подрывная деятельность германского фашизма на Ближнем Востоке. М., 1942. С. 40–47.
39. Нордау М. О сионизме. – Ковна, 1903. – 74 с.
40. Носенко В.И. Деятельность сионистов в Палестине и арабское национально–освободительное движение в период между двумя мировыми войнами. М., 1977. – 214с.
41. Рафес М. Палестинский погром и палестинская идея. М., 1920; Гурко–Кряжин В.А. Национально–освободительное движение на Ближнем Востоке. Ч. 1. Сирия и Палестина, Киликия, Месопотамия и Египет. М., 1923. – 332 с.
42. Сакер Говард. История Израиля. От возникновения сионизма до создания государства Израиль. Том 2.- Иерусалим.:Библиотека-Алия, 1992.- 384с.

- 43.Слущкий Иехуда. Хагана – еврейская боевая организация в Эрец – Исраэль. Книга 1. Иерусалим Библиотека Алия. 1978г. – 395 с.
- 44.Сыркин Н. Воззвание к еврейской молодежи: Издание сионистов-социалистов. Лондон, 1901. – 231 с.
- 45.Сэвэр Н. Сионистская колонизация Палестины в 1918–1939 гг. // Вопросы истории. 1983. №10. С. 84.
- 46.Тума Э. Сионизм крупным планом. – М.: Прогресс, 1985. – 150 с
- 47.Федоров Е.А. Антисемитизм – отравленное оружие фашизма. Л., 1941. – 243 с.
- 48.Цедербаум, Ю.О.] Поворотный пункт в истории еврейского рабочего движения / [Л. Мартов] ; РСДРП. - Женева : Союз русских социал-демократов, 1900. - 22 с.
- 49.Шапи А. Классовая и национальная борьба в Палестине // Коммунистический интернационал. 1927. № 8. С. 34–40
- 50.Штершенис М. История государства Израиль. 1896–2005. – Геоцелия.: Исрадон, 2005.–720 с.
- 51.Щевелев С. С. Палестина под мандатом Великобритании (1920 – 1948). Симферополь: Таврия–Плюс, 1999. – 400 с.
- 52.A History of Zionism, London: Weidenfeld & Nicolson 1972. – 431 с.
- 53.A. Knopf, Harper Perennial, 2002. Harper Perennial, 2009.
- 54.An Historical Encyclopedia of the Arab-Israeli Conflict / Bernard Reich (ed). Westport, Connecticut: Greenwood Press, 1996. – 468 с.
- 55.Antonius G. Arab Awakening. L.,1938. – 340 с.
- 56.Avneri Sh. The Making of Modern Zionism. – 230 с.
- 57.Ben-Gurion D. Israel. A Personal History. N.Y.: Funk & Wagnalls, Inc., 1971. – 174 с.
- 58.Burkett E. Golda. N.Y.: Harper Perennial, 2009. – 214 с.
- 59.Caplan Neil Futile Diplomacy. Vol.1:Arab–Zionist Negotiations and the End of the Mandate.L.,1986. –216 с.

60. Creveld M. van. The Land of Blood and Honey. The Rise of Modern Israel. N.Y.: St. Martin's Press, 2010. – 402 с.
61. Elon A. The Israelis. Founders and Sons, L.: Sphere Books Limited, 1971. – 26 с.
62. Kedourie Elie In the Anglo–Arab Labyrinth. The McMahon–Husayn Correspondence and its Interpretation 1914–1939. L., N.–Y., Melbourne, 1976. – 350 с.
63. Masalha N. The Historical Roots of the Palestinian Refugees Question // Palestinian Refugees: The Right of Return / Ed. by Aruri N. – L.; Sterling (Va): Pluto press, 2001. – 342 с.
64. Peres S. Battling for Peace. Memoires / David Landau (ed.). L.: Orion, 1995. – 347 с.
65. Sachar Howard M. A History of Israel. From the Rise of Zionism to Our Time. N.Y.: Alfred, 2003. – 540 с.
66. Schoenbaum D. The United States and the State of Israel. N.Y.—Oxford: Oxford University Press, 1993. – 114 с..
67. The ABC of the Palestine Problem. Part 1. 1896–1949. Beirut: The Arab Women Information Committee, 1969. – 312 с.

Источники:

68. Авигдор А. Палестина под британским мандатом или апология сионизма // Революционный Восток. 1930. № 8. С. 306–313
69. Авигдор А. Уроки революционных боев в Палестине // Коммунистический интернационал профсоюзов. 1934. № 3. С. 67–85
70. Борохов Б. Наша платформа // Сионизм в контексте истории. Кн. 2. Иерусалим, 1993. С. 133–148
71. Брандейс Л. Сионизм // Война и еврейская проблема. Москва, 1917. С. 39–46

72. Востоков Л. Антинародная деятельность сионистов в России // Вопросы истории. 1973. № 2. С. 23–35
73. Гольдштейн А. Наши перспективы // Война и еврейская проблема. М., 1917. С. 8-25
74. Дадзани Л.Я. Сионистский вариант «социализма» // Рабочий класс и современный мир. 1976. № 3. С. 114–124
75. Ильяшевич [Рубанович] И. Что делать евреям в России // Вестник Народной Воли (дек.1886г.) №5
76. Ларин Ю. Социальная структура еврейского населения СССР // Большевик. 1928. № 15. С. 10–15
77. Локшин А. Теодор Герцль: Путь от глашатая ассимиляции к лидеру нового исхода // Материалы Пятнадцатой Ежегодной Международной Междисциплинарной конференции по иудаике. Часть 1. Академическая серия. Вып. 23. М.: Сэфер, 2008. С. 160–178.
78. Люкс Л. Еврейский вопрос в политике Сталина // Вопросы истории. 1999. № 7. С. 50.
79. Никитина Г.С. Израиль и американский империализм // Советское востоковедение. 1958. №5. С. 71–79
80. Никитина Г.С. Израиль и американский империализм // Советское востоковедение. 1958. №5. С. 71–79
81. Сэвэр Н. Сионистская колонизация Палестины в 1918–1939 гг. // Вопросы истории. 1983. №10. С. 84.
82. Тарасенко В. В останні хвилини перед голосуванням [Текст] : біля витоків створення Держави Ізраїль / Тарасенко В. // Політика і час. 1997. N1,56. С.6065, 87–94.
83. Шами А. Классовая и национальная борьба в Палестине // Коммунистический интернационал. 1927. № 8. С. 34–40

- 84.Щевелев С. С. Проблема Палестины в ООН накануне провозглашения государства Израиль (1947 – 1948 гг.) // Культура народов Причерноморья. – 1999. – № 10. – С 100 – 104

Сборники документов:

- 85.Менендес-Флор П, Рейнхарц Й. История евреев в новое и новейшее: антология документов. Том II. М.: мосты культуры, 2006. – 526 с.
- 86.Палестина: ее хозяйство и внешняя торговля. Сборник, посвященный вопросам развития торговых сношений между Палестиной и Советским Союзом. Иерусалим, 1944. – 234 с.
- 87.Советско-израильские отношения: Сборник документов. Т.I:1945–1953: в 2 кн. Кн.1: 1941–1949. М., 2000. – 532 с.
- 88.Economic conditions in Palestine. July 1935. Report / By C. Empson (British commercial agent, Haifa). № 620. Department of overseas trade. L., 1935..
- 89.Statement of British Policy in Palestine (The Churchill White Paper). Command Paper 1700 of 1922, London; Palestine.
- 90.The Biltmore Program: Towards a Jewish State (May 11, 1942) // The Israel-Arab Reader.
- 91.The Palestine mandate. Geneva: League of Nations, 1930.

Электронные ресурсы:

- 92.<http://www.un.org/ru/documents/index.html>
93. Архів «The New York Times» – режим доступа – <https://www.nytimes.com/>
- 94.Архів «The Times» – режим доступа – <https://www.thetimes.co.uk/>
- 95.Архів «Palestine Post» – режим доступа – <http://www.jpress.nli.org.il/Olive/APA/NLI/?action=search&text=palestine%20post#panel=search&search=0>

96.<http://www.eleven.co.il/article/13222>.

97. *Локшин А. Предложение профессора Гращенкова. Легаим, 2011* – режим доступа – http://www.lechaim.ru/ARHIV/234/lokshin.htm#_ftn8

98. <http://www.ejwiki.org>:

99. http://knesset.gov.il/history/ru/hist1_s_ru.htm